

Iisalmen kaupungin talousarvion 2019 ja taloussuunnitelman 2020- 2021 laadintaohje

Kaupunginhallitus 25.6.2018

Sisällysluettelo

1 Yleinen taloudellinen kehitys.....	3
2 Kuntatalous.....	4
2.1. Sote- ja maakuntauudistus	4
2.2. Iisalmen kaupungin taloudellinen tilanne	5
3 Kaupunkistrategia	5
3.1. Kaupunkistrategian seuranta	6
3.2. Riskianalyysi	6
4 Vuoden 2019 talousarvion laadinta.....	7
4.1. Verotulot ja valtionosuudet.....	8
4.2. Toimintakulut	9
4.3. Investoinnit.....	10
4.4. Iisalmen vesi -liikelaitos	10
4.5. Käyttösuunnitelmien hyväksyminen	11
4.6. Osallistuva budjetointi	11
4.7. Vuoden 2019 talousarvion ja vuosien 2020–2021 taloussuunnitelman valmisteluaikataulu	12
4.8. Yhteenveto.....	12
5 Vuosien 2020–2021 taloussuunnitelman laadinta.....	13
6 Vuoden 2019 talousarvioraami	13

LIITE: Tuloslaskelma TA 2019 (ulk.)/raamilaskelma 2019

1 Yleinen taloudellinen kehitys

Valtionvarainministeriön (VM) ennusteiden mukaan Suomen talouden kasvu jatkuu yli kahden prosentin vuosivauhdilla tulevina vuosina, mutta hidastuu alle 1,5 prosenttiin keskipitkällä aikavälillä. Talouden nopea toipuminen ja vahvana jatkuva talouskasvu nostavat työvoiman kysyntää ja työllisyyden kasvu tulee olemaan nopeinta vuosiin. Työllisyysaste tulee nousemaan VM:n ennusteen mukaan 72,5 prosenttiin vuonna 2020. Työttömyyden paraneminen jää kuitenkin hitaaksi avoimena olevien työpaikkojen kasvusta huolimatta.

Vuonna 2018 Suomen bruttokansatuotteen (BKT) ennustetaan kasvavan 2,6 prosenttia. Vuonna 2018 yksityisen kulutuksen kasvu kiihtyy työllisyyden nousun seurauksena. Viennin kasvu hidastuu, mutta kasvu on kuitenkin maailmankaupan kasvua nopeampaa. Vuonna 2019 talouskasvu hidastuu 2,2 prosenttiin. Inflaation kiihtyminen hidastaa kotitalouksien reaalisten käytettävissä olevien tulojen sekä kulutuksen kasvua. Maailmankaupan vahva kasvu luo ennustejaksolla paremmat näkymät Suomen viennille.

Vuonna 2020 BKT kasvaa arvion mukaan 1,8 prosenttia. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen, vaikka palkkasumman kasvu jatkuu ansiotason kasvun kiihtyessä. Viennin kasvu on jatkossakin tavaravetoista. Yksityiset investoinnit kasvavat ennustejaksolla keskimäärin 3,5-4 prosenttia vuodessa, mutta niiden kasvu jatkuu viime vuosia hitaampana.

VM ennustaa, että julkisen talouden alijäämät pienenevät ja julkinen talous kääntyy vuosikymmenen vaihteessa ylijäämäiseksi. Julkisen talouden velkaantuminen jatkuu silti hyvästä talouskasvusta huolimatta edelleen 2020-luvulle tultaessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) mukaan talouskasvu on viime vuonna kiihtynyt koko maassa ja on samalla tasolla Pohjois-Savon kanssa. Pohjois-Savossa on ollut koko maata parempaa kasvua suhteessa koko maahan, mutta vuonna 2017 muun maan kasvu saavutti Pohjois-Savon. Tämä on johtanut siihen, että työvoiman imu on kova eteläisen Suomen kasvukeskuksiin ja maakunnan kunnat ja yritykset pohtivat keinoja, joilla niin tuleva kuin nykyinen työvoima saadaan pysymään seudulla.

Pohjois-Savon tavoitteena on lisätä maakunnan väestöllistä vetovoimaa. Suurin lisäystarve on vientiteollisuuden ydinalueilla Ylä-Savossa ja Varkauden seudulla. Pohjois-Savossa kaupungistumisen trendi jatkuu. Väestömäärä kasvaa pääasiallisesti vain Kuopiossa, jossa kasvu on kuitenkin hieman hiipunut. Viime vuoden kasvu perustui muuttovoittoon. Suuri osa Kuopion muuttovoitosta tulee alle 25-vuotiaista.

Muutoin Pohjois-Savon ja Ylä-Savon alueen väestönkehitys on kokonaisuudessaan ollut negatiivista ja ennakkotietojen perusteella näyttää siltä, että väestönkehitys oli vuonna 2017 heikointa yli 10 vuoteen. Merkittävä haaste suunnitelmakaudella Iisalmessa ja Ylä-Savon alueella on negatiivinen väestönkehitys ja väestön ikärakenne. Väestönkehityksen suunnan muuttaminen on suunnitelmakauden ensisijainen tavoite.

Lähteet:

Valtionvarainministeriö, taloudellinen katsaus, kevät 2018.

Työ- ja elinkeinoministeriö, alueelliset kehitysnäkymät, kevät 2018.

2 Kuntatalous

2.1. Sote- ja maakuntauudistus

Mikäli suunniteltu sote- ja maakuntauudistus toteutuu, vähentyvät kuntien järjestämisvastuulla olevat tehtävät noin puolella vuoden 2020 alusta. Tästä syystä myös kuntatalouden rakenteet muuttuvat suunnitelmakaudella. Kunnan palvelutuotanto ja käyttötalous painottuvat uudistuksen jälkeen entistä vahvemmin varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön toimialoille. Myös kuntien elinvoimaan liittyvät toimenpiteet korostuvat.

Siirtyvien tehtävien rahoitusvastuun poistuessa kunnilta, on valtion tuloja lisättävä ja kuntien tuloja vastaavasti vähennettävä niiltä pois siirtyvän rahoitusvastuun verran. Kuntien valtionosuuksia vähennetään siirtyviä valtionosuustehtäviä vastaavalta osalta. Siirtyviä tehtäviä vastaavien kustannusten ja tulojen siirrosta sekä kunnallisveron alentamisesta aiheutuvia muutoksia rajoitetaan valtionosuusjärjestelmään sisällytettävällä pysyvällä määräytymistekijällä ja järjestelmämuutoksen tasauksella.

Kuntien käyttötalousmenot putoavat lähes puoleen nykyisestä. Tämänhetkisen tiedon mukaan vuonna 2020 tapahtuva kunnallisveron lakisääteinen alentaminen ja kuntien yhteisövero-osuuden pienentäminen vähentävät vastaavasti kuntien tuloja. Kuntien taseiden ali- ja ylijäämät sekä velat säilyvät kuitenkin käytännössä ennallaan. Toisaalta väestön ikääntymisestä ja muista sosiaali- ja terveystalouden tarpeesta aiheutuvat menopaineet ja riskit siirtyvät pois yksittäisten kuntien vastuulta. Kuntien vastuu asukkaidensa terveyden edistämisestä ja ennalta ehkäisevästä toiminnasta kuitenkin säilyy.

Tavoitteena on, että uudistuksen yhteydessä kunnan rahoitusasema säilyy mahdollisimman ennallaan. Myös valtionosuusjärjestelmän perusrakenne säilyy ennallaan uudistuksen jälkeen, vaikka uudistus aiheuttaa erityisesti verotuloihin perustuvalle valtionosuuden tasausjärjestelmälle ja sen toimivuudelle merkittäviä muutoksia.

Tehtävien siirron ja siihen liittyvien omaisuusjärjestelyjen seurauksena sairaanhoitopiirien, erityishuoltopiirien ja maakunnan liittojen kuntayhtymäosuudet sekä sosiaali- ja terveystoimeen, pelastustoimeen ja ympäristöterveydenhuoltoon liittyvä irtaimisto siirtyvät kuntien omistuksesta maakuntien ja niiden palvelukeskuksen omistukseen. Samalla mainittu omaisuus poistuu kuntien taseista. Omaisuuserien poistumisen seurauksena kuntien peruspääomaa alennetaan vastaavalla määrällä. Muutos alentaa kuntien omavaraisuusasteita keskimäärin 2–5 prosenttia.

Kuntien talous on kokonaisuus, joka muuttuu sote- ja maakuntauudistuksen myötä merkittävästi. Kuntien suhteellinen velkaantuneisuus nousee uudistuksen seurauksena, mutta kuntien asema velallisena ja varainhankinnassa perustuu kuitenkin lähtökohtaisesti aina kunnan verotusoikeuteen.

Kaikkia uudistuksen taloudellisia vaikutuksia tai dynaamisia muutoksia kunnan talouteen ja toimintaympäristöön ei ole mahdollista ennakoita, joten vaikutuksia on arvioitava uudistuksen toimeenpanon aikana.

Lähde: Valtiovarainministeriö, kuntatalousohjelma 2018–2021

2.2. Iisalmen kaupungin taloudellinen tilanne

Iisalmen kaupungin (sis. vesilaitoksen) vuoden 2017 tilinpäätös oli ylijäämäinen 2,2 milj. euroa. Vuoden 2018 muutettu talousarvio on ylijäämäinen 0,6 milj. euroa. Taseen kertynyt ylijäämä on 9,4 milj. euroa. Kaupungin taloudellinen tilanne on tällä hetkellä vakaa.

Asukaskohtainen lainamäärä vuoden 2017 lopussa oli n. 2 500 eur/asukas (sis. vesilaitoksen). Vuoden 2018 lopussa lainamäärä on arvion mukaan n. 2 900 eur/asukas. Lainamäärä on kasvanut viime vuosina.

Kaupungin investointipaineet ovat erittäin merkittävät suunnitelmakaudella. Suunnitelmissa on muun muassa useita koulujen uudisrakennushankkeita sekä uuden uimahallin rakentaminen. Keskeisimmät tekijät taloussuunnitelman 2019–2021 valmistelussa ovat talouden tasapainon saavuttaminen, velkamäärän kasvun hillitseminen sekä valmistautuminen SOTE- ja maakuntauudistuksen taloudellisiin vaikutuksiin.

3 Kaupunkistrategia

Iisalmen kaupungin strategia vuoteen 2030 hyväksyttiin valtuustossa 4.12.2017. Vuoden 2019 talousarvion laadinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota kaupunkistrategian tavoitteisiin. Toimialat ja vastuualueet laativat talousarviotavoitteet ja mittarit kaupunkistrategian pohjalta.

Iisalmen kaupunki parantaa asukkaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä laadukkaalla ja tehokkaalla palvelurakenteella sekä vahvistaa koko seudun kilpailukykyä ja vetovoimaa kehittämällä menestyvän elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä. Visiona on olla kansainvälisesti tunnettu 25 000 asukkaan vetovoimainen seutukaupunki, joka tarjoaa loistavat asumisen ja yrittämisen olosuhteet sekä toimivat seudulliset palvelut.

Kaupungin arvoja ovat avoimuus, rohkeus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, yhteisöllisyys sekä ympäristövastuullisuus.

Vetovoimaan ja kasvuun liittyvä strateginen tavoite on kansainvälisesti vetovoimainen Iisalmi, joka tähtää siihen, että Iisalmi on kansainvälisesti tunnettu, vetovoimainen seutukaupunki, joka houkuttelee kaikenikäisiä asumaan, työskentelemään ja yrittämään.

Osaamiseen ja hyvinvointiin liittyvä strateginen tavoite on osaava ja hyvinvoiva iisalmelainen, joka tähtää siihen, että Iisalmi on valtakunnallisesti vetovoimainen koulutuskaupunki, joka tarjoaa asukkailleen mahdollisuuden elinikäiseen oppimiseen sekä monipuoliset kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut.

Toimivaan kaupunkiympäristöön ja rakentamiseen liittyvä strateginen tavoite on toimiva ja turvallinen Iisalmi, joka tähtää siihen, että Iisalmi tarjoaa terveet ja toimivat toimitilat, kaupunkiympäristö on viihtyisä sekä turvallinen liikkua.

Vakaaseen kuntatalouteen liittyvä strateginen tavoite on vakaan talouden Iisalmi, joka tähtää siihen, että Iisalmen kaupungin menojen kasvu on hallittua ja toimintakatteen kasvu on maltillisella tasolla. Tavoitteena on, että kaupungin hankintapolitiikka on vastuullista, ennakoivaa ja yritysystävällistä.

Työnantajakuvaan liittyvä strateginen tavoite on, että kaupungille halutaan töihin ja avoinna oleviin tehtäviin saadaan hyviä hakijoita ja että muuttaminen Iisalmeen on houkuttelevaa.



Iisalmen kaupunkistrategia 2030

Lisätietoja: <http://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Kaupunki-Info/Kaupunkistrategia>

3.1. Kaupunkistrategian seuranta

Iisalmen kaupunki on ottanut käyttöön Targetor Pro-johtamisen työkalun, joka mahdollistaa strategisiin tavoitteisiin tähtäävien toimenpiteiden jalkauttamisen ja reaaliaikaisen seurannan. Strategia pilkotaan konkreettisiksi käytännön toimenpiteiksi ja tavoitteille asetetaan mittarit. Toimialoilla nimetyt vastuuhenkilöt kirjaavat ohjelmaan tavoitteiden toteuttamiseksi tehdyt toimenpiteet. Riskien seuranta ja raportointi toteutetaan samalla työkalulla.

3.2. Riskianalyysi

Toimialat tekevät talousarviovalmistelun yhteydessä riskianalyysin, joka sisällytetään talousarvioon. Toimialojen tulee kartoittaa/päivittää merkittävimmät riskit, joiden pohjalta laaditaan toimialakohtaiset riskirekisterit.

Toimialojen tulee ottaa kantaa seuraaviin riskialueisiin:

- strategiset riskit, jotka liittyvät usein ulkoisten tapahtumien muutoksiin, pitkän aikavälin suunnitelmiin, strategiaan tavoitteisiin tai sidosryhmäyhteistyöhön,
- toiminnalliset riskit, jotka liittyvät päivittäiseen toimintaan,
- taloudelliset riskit, jotka liittyvät taloudellisiin ja rahoituksellisiin tekijöihin sekä
- vahinkoriskit, jotka aiheutuvat odottamattomista ja äkillisistä tapahtumista.

Toimialakohtaisten merkittävimpien riskien kartoitus ja päivitys toteutetaan käyttämällä Targetor pro -johtamisen työkalua, sen riskienhallinta osiota, johon riskialueittain merkittävimmät riskit kirjataan. Riskit tulee olla kirjattuna järjestelmään **28.9.2018 mennessä**.

Targetor Pro toimii samalla myös riskienhallintatoimenpiteiden seuranta- ja raportointityökaluna strategisten tavoitteiden ja mittarien seurannan tapaan.

4 Vuoden 2019 talousarvion laadinta

Taloussuunnitelma laaditaan vuosille 2019–2021, joista ensimmäinen on talousarviovuosi. Toimielimet esittävät vuosien 2019–2021 taloussuunnitelmissa menot ja tulot omalla toimialallaan.

Luettelo käytössä olevista meno- ja tulotileistä löytyy intranetistä kohdasta Talous-Tilikartat-Tulostilit. Talousarvioehdotus laaditaan meno-/tulolajitasolla. Määrärahat esitetään verottomina (ALV 0 %), kun toiminnot kuuluvat vähennys- tai palautusoikeuden piiriin.

Toimielimien ja vesiliikelaitoksen käsittelemien talousarvio- ja investointiesitysten tulee olla valmiita ja tallennettuina taloussuunnitteluohjelmaan (Raindance budjetointi) ja asianhallintajärjestelmään **28.9.2018 mennessä**.

Toimialakohtaiset osat talousarviokirjasta laaditaan erillisinä asiakirjoina asianhallintajärjestelmä IITA:N ja liitetään lautakuntakäsittelyn jälkeen osaksi kaupunginhallituksen käsittelyyn menevää talousarviokirjaa. Asiakirjapohjat lähetetään toimialojen talousvastaaville elokuussa.

Tytäryhteisöt toimittavat talousarvioesitykset ja – tavoitteet **15.10.2018 mennessä**.

4.1. Verotulot ja valtionosuudet

Verotulokehitys 2017–2019

Positiiviset talousnäkymät vaikuttavat verotuloennusteisiin. Vuoden 2019 verotuloennuste perustuu valtionvarainministeriön, Kuntaliiton ja kaupungin omaan arvioon verotulojen kehityksestä.

Verotulojen ennakoitaan kasvavan vuosien 2018-2019 välillä tämänhetkisen arvion mukaan n. 3,3 %. Ennusteet tarkentuvat vuoden loppua kohden, joten ennustetta voidaan joutua tarkistamaan talousarviovalmistelun edetessä.

Verolaji (1 000 €)	TP 2017	TA 2018	TA 2018 ennuste 04/2018	TA 2019 ennuste 04/2018	Muutos % (TA 2018– TA 2019)
Tulovero	64 544	63 892	63 200	65 500	3,6
Osuus yhteisöveron tuotosta	5 255	5 286	5 900	6 100	3,4
Kiinteistövero	5 775	5 763	5 800	5 800	0,0
Yhteensä	75 574	74 941	74 900	77 400	3,3

Talousarvion valmistelu tapahtuu tässä vaiheessa siitä lähtökohdasta, ettei veroprosentteja koroteta vuonna 2019.

Valtionosuudet 2017–2019

Kuntaliiton toukokuun ennusteen mukaan Iisalmen kaupungin valtionosuusrahoituksen määrä vuonna 2019 vähenee n. -0,6 milj. euroa (-1,1 %) vuoden 2018 valtionosuusmaksatukseen verrattuna.

(1 000 €)	TP 2017	TA 2018 muutettu	TA 2019 ennuste	Muutos % (2018–2019)
Valtionosuudet yhteensä,	51 456	53 713	53 100	-1,1
josta peruspalvelujen valtionosuus	43 985	43 632	43 216	-1,0
josta verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	10 128	11 327	11 200	-1,1
josta opetus- ja kulttuuritoimen ja muu valtionosuus	-1 423	-1 246	-1 316	-
josta järjestelmämuutoksen tasaus	-1 234	-	-	-

Kuntaliiton ennusteet koskevat peruspalvelujen valtionosuuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) valtionrahoituksen arviointi pitää tehdä asianomaisessa kunnassa. Raamiennusteessa 2019 on käytetty vuoden 2018 OKM:n alkuperäisen päätöksen mukaista avustusta.

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusrahoitus myönnetään lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää perusopetukseen oppilaskohtaista lisärahoitusta ja rahoitusta muuhun kuin opetus- ja kulttuuritoimintaan.

Rahoitusta myönnetään:

- ▶ aamu- ja iltapäivätoimintaan
- ▶ taiteen perusopetukseen
- ▶ vapaaseen sivistystyöhön
- ▶ kirjastotoimeen
- ▶ liikuntatoimintaan ja nuorisotyöhön
- ▶ kulttuuriin, museoille, teattereille ja orkestereille.

Vuoden 2019 valtionosuuslaskelmia päivitetään seuraavan kerran syyskuussa valtion vuoden 2019 talousarvioesityksen julkaisun jälkeen ja seuraavan kerran marraskuussa 2018. Lopulliset päätökset vuoden 2019 valtionosuusrahoituksesta tehdään joulukuun 2018 lopussa.

Verotulo- ja valtionosuusennusteet täsmentyvät syksyn aikana. Mahdolliset muutokset ennusteissa huomioidaan talousarviovalmistelun edetessä. Muutokset voivat muuttaa myös annettua talousarviota.

4.2. Toimintakulut

Lähtökohtana vuoden 2019 talousarviota laadittaessa ovat olleet vuoden 2018 talousarvion toimintakulut ja – tuotot. Lisäksi on huomioitava kunta-alan sopimusten mukaiset palkankorotukset.

Määrärahalisäykset vuoden 2019 talousarvioon on yksilöitävä ja perusteltava.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän (SOTE) maksuosuuteen varataan 75,0 milj. euroa (TA 2018: 72,9 milj. euroa). SOTE:n maksuosuus tarkentuu talousarviovalmistelun edetessä.

Henkilöstömenot

Henkilöstömenot lasketaan vuoden 2019 talousarvioesitykseen 1.8.2018 voimassa olevan palkkatason mukaisesti korotettuna 2,7 %:lla (sopimuskorotusten arvioitu vaikutus).

Eläkemaksujen budjetointiohje ja tiedossa olevat muutokset vuosille 2019-2020 on kuvattu linkin takana olevassa ohjeessa:

<https://www.keva.fi/globalassets/2-tiedostot/ta-tiedostot/tyonantajien-ohjeet/budjetointiohje-2019.pdf>

Henkilösivukulut vuodelle 2019 ovat seuraavat:

- Palkkaperusteinen eläkemaksu: 24,40 %
- Työnantaja pidättää yllä olevan ohjeen mukaisesti itselleen työntekijän eläkemaksun.
 - alle 53-vuotiailla ja 63 vuotta täyttäneillä: 6,75 %
 - työntekijän eläkemaksu 53-62-vuotiailla: 8,25 %

- Eläkemenoperusteinen maksu: arviointikerroin 1,08
- Sairausvakuutusmaksu 0,86 % (v. 2018)
- Työttömyysvakuutusmaksu 2,6 % (v. 2018)
- Muut (tapaturmavakuutus, taloudellinen tuki) 0,6 % (v. 2018)

Henkilösivukulut tarkennetaan syksyllä talousarviovalmistelun yhteydessä, kun työnantajamaksut vuodelle 2019 varmistuvat. Talousarviovalmistelu voidaan tehdä yllä mainituilla luvuilla.

Tuntipalkat toimialat laskevat talousarvioon itse edellä mainittuja perusteita käyttäen.

Sisäiset erät/sisäiset tulot ja menot

Talousarvioon sisällytetään ulkoiset ja sisäiset erät. Sisäiset erät budjetoidaan keskitetysti talouspalvelujen toimesta, joten toimialat ja vastualueet syöttävät taloussuunnitteluohjelmaan ainoastaan ulkoiset menot ja tulot.

Kaupungin ja Iisalmen Veden keskinäiset erät (tuotot/kulut)

Kaupungin ja Iisalmen Veden keskinäisten erien kirjauksissa (tuotot/kulut) tulee käyttää myös kumppanikoodia (9200 = kaupunki ja 9201 = Iisalmen Vesi). Kaupungin ostot ja myynnit Iisalmen Vedelle budjetoidaan kumppanikoodilla 9201. Iisalmen Veden ostot ja myynnit kaupungille budjetoidaan kumppanikoodilla 9200.

4.3. Investoinnit

Vuoden 2019 investointisuunnittelun lähtökohtana on voimassa oleva taloussuunnitelma 2018–2020. Investointisuunnitelma laaditaan vuosille 2019-2023. Investointisuunnitelma ja –raami tarkentuvat talousarviovalmistelun yhteydessä.

Kaupunki ei pysty rahoittamaan investointeja tulorahoituksella, vaan rahoitus tapahtuu pääosin velan ottamisella. Tästä syystä kaikki investoinnit on harkittava erityisen tarkkaan.

Lähtökohtana on, että vain pakolliset tai kaupungin palvelutuotannon ja kehittämisen kannalta välttämättömät investoinnit toteutetaan. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti investointihankkeiden käyttötalousvaikutuksiin.

Perusparannukset, uusinvestointien ja irtaimen omaisuuden osalta alle 10 000 euron investoinnit ja hankinnat käsitellään pääsääntöisesti kertapoistoina talousarvion käyttötalousmenona. Kiinteistöjen purkukustannukset budjetoidaan käyttötalousmenoihin.

4.4. Iisalmen vesi -liikelaitos

Liikelaitoksen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita kuin kunnan ja kuntayhtymän talousarviossa. Talousarvio laaditaan kalenterivuodeksi. Taloussuunnitelma laaditaan vähintään kolmeksi vuodeksi eteenpäin. Talousarviovuosi on suunnittelukauden ensimmäinen vuosi.

Liikelaitoksen johtokunnan on valmisteltava liikelaitoksen talousarvio ja –suunnitelma ja esitettävä se valtuustolle tässä ohjeessa esitetyillä perusteilla ja aikataulussa. Johtokunnan esitys liitetään osaksi kaupunginhallituksen esitystä talousarvioksi ja suunnitelmaksi valtuustolle.

Liikelaitoksen talousarviossa on tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Niissä esitetään liikelaitokselle asetettavat tavoitteet ja niiden toteutumista mittaavat tunnusluvut, talousarvioperustelut ja budjettilaskelmat.

Kunnallisen liikelaitoksen talouteen sovelletaan kunnan taloutta koskevia säännöksiä kuitenkin siten, että

- liikelaitoksen talousarvio ja – suunnitelma laaditaan kaupungin talousarviosta ja – suunnitelmasta erillisenä osana ja
- liikelaitoksen talousarviossa ja – suunnitelmassa on tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa.

Liikelaitoksen talousarvio- ja suunnitelma on siten kaupungin talousarvion ja – suunnitelman erillinen osa. Tämä tarkoittaa sitä, että liikelaitoksen käyttötalous ja investoinnit eivät sisälly määrärahoina ja tuloarvioina kaupungin talousarvioon.

Liikelaitos toimittaa talousarvio- ja – suunnitelmätiedot tämän ohjeen mukaisesti.

4.5. Käyttösuunnitelmien hyväksyminen

Käyttösuunnitelmilla toimielimet ja liikelaitoksen johtokunta jakavat määrärahat ja tuloarviot osamäärärahoiksi ja osatuloarvioiksi sekä asettavat tarkennetut tavoitteet. Käyttösuunnitelmien laadinnan ja muiden toimintaa ohjaavien toimenpiteiden yhtenä tavoitteena on valtuuksien ja vastuiden jakaminen siten, että tavoitteet voidaan saavuttaa. Käyttösuunnitelmien hyväksymisaikataulu on esitetty kappaleessa 4.7.

4.6. Osallistuva budjetointi

Osallistuva budjetointi on toimintatapa, jossa kuntalaiset otetaan mukaan yhteisiä verovaroja koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Osallistuvaan budjetointiin ei ole yhtä ainoa oikeaa menetelmää. Sitä voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Lähtökohtana on kuntalaisten osallistaminen talouden suunnitteluun.

Osallistuvaa budjetointia voidaan käyttää monissa eri tilanteissa sekä monenlaisten tarpeiden ja ongelmien ratkaisemisessa. Sitä voidaan hyödyntää, kun suunnitellaan ja tehdään päätöksiä esimerkiksi palvelujen järjestämisestä.

Vuoden 2019 talousarviovalmistelussa osallistuvaa budjetointia kokeillaan nuoriso- ja työllisyyspalvelujen sekä markkinoinnin talouden suunnittelussa. Myös muut toimielimet ja vastuualueet voivat käyttää osallistuvaa budjetointia.

Vastuualueiden päälliköt ja taloussuunnittelusta vastuussa olevat esimiehet/tiiminvetäjät valmistelevat omalle toimielimelleen esityksen osallistuvan budjetoinnin toteuttamisesta vastuualueellaan. Esitys tulee sisällyttää toimielimen omaan talousarvioesitykseen.

Kuntaliiton opas osallistuvan budjetoinnin käyttöönotosta löytyy osoitteesta:

http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3356

Vuoden 2019 talousarviovalmistelun perustella kerätään palautetta osallistuvasta budjetoinnista seuraavan vuoden talousarviovalmistelua varten.

4.7. Vuoden 2019 talousarvion ja vuosien 2020–2021 taloussuunnitelman valmisteluajakaulu

Aikataulua tarkennetaan syksyn kokousaikataulujen varmistuttua (muutokset ovat mahdollisia).

Syyskuu

- 8-9/2018 Toimielimien ja liikelaitoksen talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitysten valmistelu
- 8-9/2018 Investointisuunnitelman 2019-2023 valmistelu
- 24.9.2018 Kaupunginvaltuuston talousarvioseminaari
- 09/2018 Talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitysten käsittely toimielimissä ja liikelaitoksessa
- 09/2018 Investointisuunnitelman 2019–2023 käsittely teknisessä lautakunnassa
- 28.9.2018 Toimielimien, liikelaitoksen ja tytäryhtiöiden talousarvioesitysten toimittaminen kaupunginhallitukselle

Lokakuu

- 10/2018 Talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitysten käsittely toimielimissä ja liikelaitoksessa
- 10/2018 Investointisuunnitelman 2019–2023 käsittely teknisessä lautakunnassa
- 15.10.2018 Tytäryhteisöjen talousarvioesitysten toimittaminen kaupunginhallitukselle
- 22.10.2018 Talousarvioluonnoksen 2019 käsittely kaupunginhallituksessa

Marraskuu

- 5.11.2018 Talousarvion 2019 ja taloussuunnitelman 2020-2021 käsittely kaupunginhallituksessa ja vuoden 2019 veroprosenttien määrääminen
- 12.11.2018 Vuoden 2019 veroprosenttien määrääminen ja talousarvioluonnoksen 2019 esittely valtuustolle
- 26.11.2018 Talousarvion 2019 ja taloussuunnitelman 2020-2021 hyväksyminen kaupunginhallituksessa.

Joulukuu

- 3.12.2018 Talousarvion 2019 ja taloussuunnitelman 2020-2021 käsittely ja hyväksyminen kaupunginvaltuustossa
- 17.12.2018 Talousarvion 2019 täytäntöönpano-ohjeen hyväksyminen kaupunginhallituksessa
- 12/2018 Toimielimien ja liikelaitoksen talousarvioiden käyttösuunnitelmien vahvistaminen

Tammikuu

- 01/2019 Toimielimien ja liikelaitoksen talousarvioiden käyttösuunnitelmien vahvistaminen

4.8. Yhteenveto

Vuoden 2019 talousarvion valmistelussa huomioitavat asiat:

- Iisalmen kaupunkistrategia 2030 ja sitä tukevat ohjelmat
- Maltillinen kustannuskehitys/menojen sopeuttaminen
- Investointitason pitäminen maltillisena
- Henkilöstöohjelman mukainen henkilöstösuunnittelu

Talousarvion valmistelussa on lähtökohtana vuoden 2018 talousarvio, johon muutoksia verrataan. Mahdolliset määrärahalisäykset tulee yksilöidä ja perustella huolellisesti.

5 Vuosien 2020–2021 taloussuunnitelman laadinta

Tarkemmat ohjeet vuosien 2020–2021 taloussuunnittelusta annetaan sen jälkeen, kun eduskunta on käsitellyt maakuntauudistusta koskevan lainsäädännön.

Toimielimet ja liikelaitos esittävät toimintatulo- ja toimintamenoarviot taloussuunnitelmavuosille 2020–2021. Laskentaperusteet näille vuosille ovat seuraavat:

- Toimintakulujen kasvu suunnitelmavuosina saa olla korkeintaan 0 %.
- Taloussuunnitelman valmistelussa lähtökohtana tulee olla voimassa oleva kaupunkistrategia ja tavoitteena tulee olla talouden tasapaino suunnitelmakaudella (tulot kattavat menot ja vuosikate riittää kattamaan poistot). Mahdolliset toiminnalliset tai taloudelliset muutokset on huomioitava arvioissa.

6 Vuoden 2019 talousarvioraami

Talousarvioraamin 2019 tuloslaskelma on liitteenä (liite 1). Talousarvioraamin 2019 toimintakate on -125,7 milj. euroa.

Toimielinkohtainen talousarvioraami/toimintakate:

Toimialakohtainen raami	TA 2018	TA 2019/raami	Muutos TA 2018- TA 2019	Muutos TA 2018- TA 2019, %
Elinvoima- ja konsernipalvelut	-10 129 320	-10 300 000	170 680	1,7
Ylä-Savon SOTE:n maksuosuus (sis. muu sos. ja terv.huolto)	-74 214 500	-76 100 000	1 885 500	2,5
Sivistys- ja hyvinvointitoimiala	-29 224 390	-30 105 000	880 610	3,0
Tekninen toimiala	-8 932 120	-9 100 000	167 880	1,9
Keskusvaalilautakunta	-	-	-	-
Tarkastuslautakunta	-40 620	-45 000	4 380	10,8
Yhteensä	-122 540 950	-125 650 000	3 109 050	2,5

Talousarvioesitystä laadittaessa toimielimien tulee hyödyntää tilinpäätöksen 2017 toteumaa sekä vuoden 2018 talousarvion toteumatietoja. Talousarvion yksityiskohtaisen valmistelun ja käsittelyn aikana raamiin sisältyvät toimenpiteet käsitellään erikseen toimielimittäin. Tässä yhteydessä voi tulla muutoksia raamin sisältöön.

Taloussuunnitteluun liittyvät riskit

Vuoden 2019 talousarvion laadintaohjeen valmisteluvaiheessa ei ole tiedossa, toteutuuko sote- ja maakuntauudistus vuoden 2020 alusta. Uudistus vaikuttaa toteutuessaan merkittävästi kaupungin rahoitus pohjaan ja taloussuunnitteluun.

Keskeinen riski taloussuunnittelun näkökulmasta sisältyy verotulo- ja valtionosuusennusteisiin, jotka voivat vielä syksyllä muuttua siten, että annettua raamia joudutaan muuttamaan. Toinen keskeinen riski liittyy Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän maksuosuuteen, joka tarkentuu syksyllä. Sosiaali- ja terveydenhuollon menokehityksellä on keskeinen vaikutus talousarvioraamiin.

19.6.2018

381301

Lisätietoja:

Talousarvion laadintaohje, päätöksenteko ja -aikataulu: talousjohtaja Eeva Suomalainen, eeva.suomalainen@iisalmi.fi, puh. 040 652 4002

Taloussuunnitteluohjelman käyttö, budjetointi ja tilipuitteet: talouspäälikkö Marja Marin, marja.marin@iisalmi.fi, puh. 040 543 4920

Investoinnit, investointisuunnitelma: talouspäälikkö Timo Lappi, timo.lappi@iisalmi.fi, puh. 040 588 9025

Henkilöstösuunnittelu: henkilöstöpäälikkö Sinikka Laatikainen, sinikka.laatikainen@iisalmi.fi, puh. 040 703 3811

LIITE: Tuloslaskelma (ulk.) TA 2019/raami

LIITE

Iisalmen kaupunki (ei sisällä vesilaitosta), TA 2019/raami

Tuloslaskelma, €	TP 2017	TA 2018	TA2018 muutokset	TA 2018 muutettu	TA 2019/raami	Muutos, %
Toimintatuotot	24 041 265	23 523 290	29 700	23 552 990	23 550 000	0,0
Henkilöstökulut	-41623291	-42 593 760	-406 500	-43 000 260	-44 150 000	2,7
Muut toimintakulut	-101 025 056	-103 455 530	-74 600	-103 530 130	-105 050 000	1,5
Toimintakate	-118 607 082	-122 526 000	-451 400	-122 977 400	-125 650 000	2,2
Verotulot	75 573 721	74 940 600		74 940 600	77 400 000	3,3
Valtionosuudet	51 455 653	53 096 900	616 505	53 713 405	53 100 000	-1,1
Rahoitustuotot ja -kulut	2 071 829	1 463 600		1 463 600	1 600 000	9,3
Vuosikate	10 494 121	6 975 100	165 105	7 140 205	6 450 000	-9,7
Poistot ja arvон alentumiset	-7 632 965	-6 912 200		-6 912 200	-6 900 000	-0,2
Tilikauden tulos	2 861 156	62 900	165 105	228 005	-450 000	-297,4
Tilinpäätössirrot	-1 108 971	450 000	-70 000	380 000	490 000	28,9
Tilikauden ylijäämä	1 752 185	512 900	95 105	608 005	40 000	-93,4